

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 1. julia 1854.

List 52.

Skerb za naše gojzde.

Od vsih strani se razlegajo tožbe, da naši gojzde ali borštje grejo čedalje bolj rakovo pot. Ali če se iz mošnje le zmiraj jemlje, nič pa va-njo ne deva, bo nazadnje prazna, čeravno je izzačetka polna bila. Taka je tudi z gojzdi. Mnogo nadlog je, ki zadevajo gojzde, — tukaj hočemo po časniku „Mitth. d. F. d. öst. Alp.“ le ene zlo navadne in zlo hude spomniti, in ta je: kako bi se dalo zmiraj večji potrebi sekane stelje ali grase zadostiti in da bi se pri vsem tem preveč smerečja za steljo ne sekalo, kar je gojzdom zlo škodljivo?

Ta namen doseči je pred vsem trojno potrebno:

- 1) naj se černičje ali borovničevje (Heidelbeerenkraut) na golih prostorih dovoli s korenino vred izrjavati;
- 2) na prostinah in goljavah naj se jelša (olša) zaredi, in
- 3) kdor stelje potrebuje, naj se kjer koli je le mogoče, napoti na naj bolj oddaljene kraje, ki so za les sekati odločeni.

Kar borovničevje zadeva, se scer kmetovavci bojé, da začne na njivah rasti, če se za steljo rabi, — ali to ni vselej res. Res je scer, če černica ali borovnica iz gojzda v hlev, iz hleva pa koj na polje pride, da se ondi zaredi; če pa se borovničevje dobro zgnoji, potem s parstjó, človečjekom in drugim gnojem in pa z živim apnom zmešano na kup dene in na kupu skozi celo leto ležati pustí, se predela v prav dober gnoj.

Tacih prostih in golih krajev, kjer je le malo in slabe paše, se nikjer ne manjka. Če bi se na tacih mestih jelša zaredila, bi se od nje dokaj dobrega listja za nasteljo dobivalo, ker jelšino listje se hitro zgnoji. Vsake dve leti bi se dalo tu kositi in sicer v jeseni preden listje z drevés pada. Zraven tega bi se dali včasih taki prostori tudi z živino popasti.

Od daljnih krajev steljo voziti je scer težavno, ali tudi iz daljnih planin se vozi seno domú, zakaj bi se ne dala tudi stelja? Če se jih več skupaj vzame, da si napravijo pota za zimo, bojo poleti spravljeni in na kupih sosekano smerečje brez prevelic težav domú speljali.

Kmetijske in obertnijske skušnje.

(Da sadno drevje hitreje rase in je bolj rodovitno) je takole ravnati: V jeseni naj se za 3 čevlje okoli drevésa in za poldrugi čevlj globoko vsa zemlja izkoplje, tudi tista pod koreninami, pa varno tako, da se ne poškodjejo; jama naj se potem s preležanim gnojem zameče; spomladi, ko se je gnoj dobro vsedel, se v jeseni iz drevesne jame izmetana zemlja spet okoli drevésa nameče. Tako drevje bo potem veliko lepega sadja rodilo. Svinski

in kozji gnoj zlo namešan s kako drugo šaro, se je posebno dobro skazoval.

(Kako se dá jeklo od železa razločiti). Marsikdo bo mislil, to je lahko — pa ni lahko za vsacega. Celó izvedeni može ne vejo včasih jeklene robe od železne razločiti. Al res je tudi, da je razloček med jeklom in železom tako majhen, da se slabo jeklo in dobro železo težko razloči. Tudi nerodno in dolgo obdelovanje premeni jeklo skor popolnoma v železo, kakor nasprot kovač, če zna železo prav kaliti in scer dobro obdelovati, lahko napravi, da je železo močno podobno jeklu. Navadno mislijo ljudje, da pri kresanju le jeklo ogenj (iskre) daje, — ali tudi železo ga daje, če ga je kovač prav kalil. Gotov pomoček, ne nov sicer, vendar pa malo znan, jeklo od železa razločiti je: solnitarjeva kislina (Salpetersäure). Če hočeš za gotovo zvediti: ali je blago jekleno ali železno, daj kaniti le eno samo kapljico solnitarjeve kisline na-nj, in berž boš zvedil. Če je jeklo, se bo berž prikazala črna lisa; če je železo, je pa ne bo. — Ta prikazek zapopasti ni težko, ker edini razloček med jeklom in železom je le ta, da ima jeklo več ogeljca v sebi, kakor železo, ali z drugo besedo: železo se spremeni v jeklo, če se navzame ogeljca. Če tedaj kane na kakošno jekleno stvar kapljica solnitarjeve kisline, razdene na tistem mestu železo, ogeljca pa ostane in se pokaže v podobi černe lise.

(Bolhe in uši se od zeliš naj lože preženó), če se z ogeljnim prahom postupajo. Tako pravi vertnar francosk.

Potovanje po okrajnah natoroznanstva.

Žveplo in njegove zveze.

Če bi natanko vedili, pravi neki kemikar, koliko se vsako leto v različnih deželah žepljene kisline (hudičevega olja) potrebuje, bi iz tega zvedili: kako obertništvo (Industrie) v ti in uni deželi napredje, zakaj kjer se več te kisline porabi, tam na višji stopnji stoji obertništvo. Žveplo se potrebuje tudi za smodnik (pulfer), s katerim armade streljajo že od 14. stoletja, in se ga ene leta sém celó veliko za ta namen porabi. Kakor obertnija, tako tudi politika potrebuje žvepla. Če bi Stvarnik hipoma vzel zemlji žveplo, bi bilo zmešnjav in prekucij v obertni in politiki brez konca in kraja. Po pravici so tedaj stari alhimisti veliko veliko važnost pripisovali žveplu, in ga vverstvovali trojním pervinam naše zemlje. Nekteri so pa jo predalječ gnali in neumno blodili rekoč: „vse življenje in gibanje, vsi občutki in vsa pamet v živih in rastečih stvaréh izvira iz žvepla“!

Kakor se pa marsikteri stvari na svetu godí, da jo eni nespametno do nebez povzdigujejo, drugi v prah tlačijo in zaničujejo, taka se godí tu žveplu: ker je žvepla dosti na svetu, je dober kup, in ker je dober kup, se ne obraja veliko.